

Barnevaktens hørings svar NOU skjermbrukutvalget, Det digitale (i) livet, Balansert oppvekst i skjermenes tid

Frist 11.02.25

Barnevakten er en ideell stiftelse som jobber for at barn og unge skal være trygge og bevisste skjerm- og mediebrukere. Vårt mandat er å bidra til bevissthet rundt skjermbruk, slik at barn og unge vokser opp med skjermen som en positiv faktor i sine liv.

Vi har levert et omfattende innspill i juni 2024 til skjermbrukutvalget i forarbeidet til rapporten.¹ De viktigste anbefalingene til myndighetene er oppsummert i tre punkter:

- Innføre nasjonale retningslinjer for de digitale skoleløsningene
- Innføre et prinsipp om progressiv aldersgrense på sosiale medier
- Oppnevning av et uavhengig etisk råd for barnevennlig teknologi.

Våre innspill baseres på FNs barnekonvensjon, grunnverdiene som er nedfelt i opplæringsloven, på gjeldende forskning og på vår erfaringsbaserte kunnskap og dialog med over 50 000 barn og unge, foreldre og lærere årlig.

Videre vil vi kommentere ulike tema i rapporten som nå foreligger, og se de opp mot de anbefalingene vi kom med i juni 2024.

Generell kommentar

Det er med stor interesse vi har lest skjermbrukutvalgets rapport. Den er grundig og belyser viktige aspekt med bruk av skjerm for barn og unge. Vi anerkjenner utvalgets forsøk på å komme fram til en balansert tilnærming til skjermbruk, og ser at det er jobbet godt med å unngå å falle i grøfter i skjermdebatten. Men det er også en fare for at forsøket på å være balansert fører til en utydelighet og mangel på svar på problemer som særlig foreldre kjenner på kroppen i dag.

En av svakhetene med rapporten slik vi ser det, er at den mangler nyere forskning på en rekke av temaene den belyser og likevel kommer med konkrete anbefalinger. Det

¹ <https://www.barnevakten.no/barnevaktens-innspill-til-skjermbrukutvalget/>

gjelder særlig anbefalingene rettet mot foreldre og bruk av sosiale medier. Vi registrerer også at konklusjonene og kunnskapen som legges fram i rapporten er i stor grad er den samme som den forrige NOUen på dette temaet: NOU 2021:3 Barneliv foran, bak, og i skjermen. Dermed er det begrenset med nye perspektiv som blir presentert.

Ny teknologi og føre var

Vi registrerer at skjermbrukutvalget i liten grad omtaler kunstig intelligens og hvordan ny teknologi påvirker barn og unge i dag. Dette ble spesifikt nevnt i mandatet. Utvalget har, etter vårt syn, heller ikke i tilstrekkelig grad drøftet den pågående internasjonale diskursen om “føre var”-prinsipp for begrunnelse for beskyttelse av barn på nett slik vi og andre barnerettsorganisasjoner over hele verden er opptatt av.

Foreldreansvaret skjerpes

Rapporten konkluderer i hovedsak med at det er foreldre som skal ha ansvaret for oppdragelsen av barn på nett, og at foreldres digitale dømmekraft må styrkes. Dette er også etter Barnevaktens perspektiv et godt prinsipp. Men anbefalingene mangler, etter vår mening, praksisnær og kunnskapsbasert tilnærming, fordi rapporten har lite dokumentasjon på foreldrenes perspektiver, og har dermed ikke i tilstrekkelig grad fanget opp hvordan foreldre opplever å kunne sette gode rammer for barnas nettbruk i 2024. Rapporten fraråder også at myndighetene setter aldersgrenser på sosiale medier, det til tross for at flertallet av norske foreldre mener at barn under 13 år ikke bør bruke disse mediene². Utvalget har heller ikke belyst problemstillingen rundt at de store sosiale mediene selv har definert sin vilkårsaldersgrense på 13 år basert på lovgivning i USA, noe som får konsekvenser for norske brukere.

Laget rundt det digitale barnet

Barnevakten vil gi anerkjennelse til utvalget for å ha framhevet viktigheten av å styrke “laget rundt barnet”. Vi mener det også burde vært foreslått konkrete tiltak til hvordan de ulike aktørene i dette laget kunne samarbeidet bedre og avklart sine roller. Denne rolleavklaringen vil være av stor betydning for å gi barna trygghet og

² <https://www.barnevakten.no/wp-content/uploads/2020/02/Skjermet-barndom-RAPPORT.pdf>

forutsigbarhet og hvilke forventninger som stilles til deres skjermbruk, både på skolen og i fritiden. Som en forlengelse av å komme med tiltak til laget rundt barnet, kunne rapporten gjerne ha drøftet hvordan tech-aktørene kunne ansvarliggjøres gjennom krav fra norske myndigheter. Vi anerkjenner at utvalget peker på at det trengs mer ressurser i skolen for å utvikle et godt foreldresamarbeid om det digitale. Det er nødvendig for skolen å styrke både lærer og elevers kompetanse i digital dømmekraft, der både etiske, verdimeslige og praktiske kunnskaper blir enda mer tydeliggjort i læreplanene enn i dag.

Systemisk beskyttelse

Det pågår for tiden en stor diskusjon i EU om hvordan myndighetene kan stille krav til at teknologien er grunnleggende barnevennlig. Det betyr i hovedsak at sosiale medier og annen digital teknologi som brukes av barn under 18 år skal gi beskyttelse mot skadelig innhold for alle barn, uavhengig av om de har foreldre som følger opp. Vi kan ikke se at skjermbrukutvalget har berørt denne viktige diskursen i tilstrekkelig grad, og da i lys av at mandatet som var gitt om å se på ulike sårbarheter hos barn og unge.

DSA trenger konkretiseringer

Utvalget anbefaler å implementere EUs regelverk Digital Service Act (DSA) til Norge. Det mener vi er en god anbefaling. Men dette lovverket fra EU er enda ikke ferdig utviklet til å bidra til barns trygghet på nett. Her pågår det nå en omfattende høringsprosess i EU for å komme i mål. Vi savner at utvalget kommer med anbefalinger om hvordan Norge kan bidra proaktivt inn i lovprosessen i EU opp mot DSA, slik at vi er med å påvirke DSA til å bli et best mulig redskap for norske borgere når denne loven eventuelt skal implementeres i norsk lov. Påvirkning av DSA bør etter Barnevaktens syn samkjøres med våre naboland i Norden. Ved å stå sammen i en nordisk allianse, vil vi kunne være en stor nok region til at tech-selskapene ser seg tjent med å tilpasse sine system til våre normer og ønsker.

Skadelighetsbegrepet trenger å defineres

En av konklusjonene til skjermbrukutvalget er at det mangler mye forskning, og spesielt nordisk forskning på hvordan sosiale medier spesielt påvirker barn og unges psykiske helse. Utvalget har valgt å anta at mangel på forskningsbasert kunnskap fører

til at vi ikke kan si noe konkret om slik påvirkning. Vi får informasjon fra Medietilsynet om at de er i gang med et arbeid for å utarbeide en ny vurdering av skadelighetsbegrepet i norsk lov. Per i dag er skadelighetsbegrepet knyttet til bildeprogramloven, og utelukkende til innhold. Dagens lov omfatter ikke sosiale medier og skadelig design, som for eksempel algoritmer. Vi ser med stor forventning fram til Medietilsynets arbeid med å inkludere sosiale medier i et oppdatert skadelighetsbegrep, i håp om at vi som samfunn kan få en realistisk drøfting av hvordan mediene påvirker barn og ungdom i dag, og ikke slik det var for flere år tilbake. De store tech-aktørene har også gjort en skadelighetsvurdering når de ikke tillater brukere under 13 år å bruke deres tjenester. Men den vurderingen er basert på lovgivning i USA og ikke i Norge. Vi mener skjermbrukutvalget burde gått mer inn i denne problemstillingen enn det som er gjort i rapporten.

Alderstilpasning

I henhold til barnekomiteen til FNs kommentar 25, går det fram at barn har rett til en progressiv og gradvis økt tilgang til bruk av digitale medier med alder og modenhet. Barnevakten fremmer et eget forslag til hvordan en slik alderstilpasning kan gjennomføres i praksis. Vi mener norske myndigheter er forpliktet til å utforme lover og regler på dette feltet for å oppfylle sine forpliktelser med å beskytte barn på nett. Vi mener skjermbrukutvalgets vurderinger er ubalanserte når de legger for stor vekt på frihet for barn og familier til å regulere egen skjermbruk. Her utfordrer vi myndighetene til å bestrebe seg på å gjennomføre en balansert politikk, som har som mål og i størst mulig grad tar hensyn til både krav om beskyttelse, alderstilpasning og krav om personvern og ytringsfrihet.

Unge stemmer

Barnevakten lytter til barn og unges stemmer, samt foreldre og lærere gjennom blant annet foredrag og undervisning på skoler over hele landet. På Rossland ungdomsskole i Vestland fylke 28. og 29. januar satt vi av tid til at elevene kunne gi sine høringsinnspill til skjermbrukuvalget. Her er en oppsummering fra elevenes innspill:

- Vil ha begrenset tilgang til sosiale medier med strenge algoritmer fra 13 år, og innlogging med BankID fra 15 år og da full tilgang. Det er viktig at en innføring av aldersgrenser gjøres gradvis.

- Vi må kunne få fjerne streaks og likerklipp og også kunne fjerne kommentarfeltet om vi ønsker.
- Har behov for å unngå falske nyheter og uheldige videoer.
- Fordelen med en høyere aldersgrense er at vi blir mindre utsatt for overforbruk på telefonen. Ulempen er at vi går glipp av trender og mister en sosial plattform.
- Ønsker hjelp til å stenge av telefonen på natten
- Vi trenger også hjelp til å unngå å bli lagt til i en chattegruppe vi ikke ønsker å være en del av. Og vi trenger å trene på å si i fra om stygge kommentarer.
- Vi opplever mer ubehag om noen kjente sier stygge kommentarer på nett enn fremmede vi ikke kjenner

Leif Gunnar Vestbøstad Vik
Daglig leder i Barnevakten
Leif.gunnar@barnevakten.no
Tlf: 94810746